

18/315

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ՀԱՄԱՐ ԵՐԿՐԱՆԱԳՐՈՒԹՅԱՆ
ԺԱՂԱՎՐԻՆԵՐՆ ԿՈՄԻՏԵՐԵՍԻ

ԳԻՐԲ № 16

ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՀԱՆՑԱՆՔՆԵՐԸ
ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1298 Թ.

+ 8 +

ԱԳԶ
1341

ՊՐԻՆՏԱՐՆԵՐ ԲՈՒՈՐ ՅԵՐԿՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՅԵՔ

ՀԻՇՏՈՐՈԿԻԹՅՈՒՆ ՀՍԽՀ ՈՐԴԱՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՄԻՍՏԵՐԻՆԵՐ

ԳԻՐԲ № 16

119

ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՀԱՆՑԱՆՔՆԵՐԸ
ՀՍԽ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵԶ

Յ Ե Ր Ե Ղ Թ Ն

1298 Թ.

ՀԱՅՊՐԵԻԳՐԱՖԻ I ՏՊԱՐԱՆ
ՊԱՏՎԵՐ 4291
ԳՐԱՆԵՊ. 883 Բ. ՏԻՐԱԺ 1600

1349- Ա 97

ԿԵՆՑԱՂԱՅԻՆ ՀԱՆՑԱՆՔՆԵՐԸ ՀՍԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԵՁ

Կենցաղային հանցանքները, վորպէս հին կյանքի անտեսական ու կենցաղային սլաշմանների (ցեղ, միջնա-
դարյան կարգեր) հետ կապված յերեւելի, կատարվում
են մեր Միութեան ազգային շատ շրջաններում: Այս
բոլորի մեջ մենք կխոսենք միայն այն կենցաղային
հանցանքների մասին, վորոնք ուղղված են կնոջ աղա-
տութեան և նրա արժանապատվութեան դեմ:

Ներկայումս աշխարհում միայն մի յերկիր կա,
վորի որեւեքները վճռականապէս ազատում են բանվորու-
հուն ու դեղջիւղահուն այն բոլոր ասպարեղներում, վորտեղ
նրանց ճնշել և այժմ ևլ ճնշում են բուրժուական որեւե-
քները: Այլ—Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապե-
տությունների Միութեան և: Յեւ այլ հասկանալի յի:
Վաղիտալիքը հիմնված և աշխատավորների ստրկաց-
ման ու շահագործման վրա և չի կարող չճնշել կնոջը:
Իսկ բանվոր դատակարար, բնագիտակ, դիտե, վոր
ստրկութեանից ու շահագործումից լիովին ազատա-
դրվելու համար անհրաժեշտ և վաճառահեղ նաեւ կնոջ լի-
բաւազրկութեանը՝ ինչ ձևով ևլ վերջինը արտահայտ-
վելիս լինի: Յեւ, իրոք, խորհրդային իշխանութեան
ստաջին իսկ որերից կինը—բանվորուհին ու դեղջիւղ-

հին—մեր սրենքների համաձայն լիակատար իրավա-
համապատասխան ստացավ :

Ն. Լենինը, առել է. «Կնոջը բացարձակապես ստա-
րադրյալ վիճակի մեջ գնող սրենքներից խորհրդային
հանրապետությունից մեջ քարք քարի վրա չի մնացել, և
մենք հպարտությունով, առանց չափազանցություն կա-
րող ենք տեսլ, վոր բացի խորհրդային Ռուսաստանից
աշխարհում չկա ուրիշ վաճառքի յերկիր, վորտեղ կնոջ
լիակատար իրավահամապատասխան լինի, և վորտեղ
կինը ստորացված չլինի, հատկապես բնասնական կյան-
քում» : (1919 թ. Մոսկվայի աշխատավորուհիների կոն-
ֆերենցիայում արտասանած ճառից) :

Այսպես են մեր խորհրդային այն սրենքները, վո-
րոնք վերաբերում են կնոջը : Չե՞ վոր բովանդակում է լավ
սրենքներ հրատարակելը. անհրաժեշտ է, վորպեսզի
այդ սրենքները խիստապես կիրարկվեն կյանքում : Իսկ
մենք գիտենք, վոր միշտ այդպես չի լինում : Մենք այս-
տեղ չենք խոսում այն գեղքերի մասին, յերբ կնոջ
սոցալականության համար հրատարակված սրենքները
ուղղակի խախտում են մասնավոր և յերբեմն նաև
սոցալատետար անձանց կոյմից :

Այս տեսակետից խորհրդային սրենքի սոցալտան և
հանդիսանում գաղափարությունը, վորը կոչում է ու-
րենքի վերոհիշյալ խախտումների դեմ :

Մենք այստեղ նկատի ունենք այն սրենքային ար-
դիւնքները, վորոնք կանգնած են կնոջ լիակատար աղա-
տագրության ճանապարհի վրա և կապված են կյանքի
տնտեսական ու կենցաղային պայմանների հետ : Դրանք
—այսպես կոչված՝ հին կենցաղի (ցեղ, միջնադարյան

կարգեր) մնացորդներն են : Հայտնի չէ, վոր մեր Միու-
թյան շատ ազգային շրջաններում, մասնավորապես,
ԱՍՖՍՀ կողմի մեջ մասնող հանրապետություններում
(Ադրբեջան, Վրաստան և Հայաստան) մինչև այժմ էլ
գոյություն ունեն կենցաղային և կրոնական սովորու-
թյուններ, վորոնք հազարավոր տարիների ընթացքում
ճնշել են աշխատավոր կանանց : Այդ սովորու-
թյունները այժմ էլ դեռ դժվարացնում, խոնդարում են կնոջ սո-
ցալատագրության գործը : Անցյալից մեզ ժառանգություն
մնացած այնպիսի սովորու-
թյունները, ինչպես՝ զայլ-
մը, բազմակնությունը, վաղաժամ ամուսնությունը,
կնոջը՝ հետո ամուսնանալու նպատակով փախցնելը և
այլն, նվաստացնում են կնոջ արժանապատվությունը և
նրան դրիւմ են տարրական ազատությունից. կնոջ հետ
փախում են հակասակ նրա ցանկություն ու կամքի,
նյութական շահ ստանալով ի հաշիվ նրա ազատության :
Իսկուր չէր, վոր ԽՍՀՄ կենտգործկոմը անհրաժեշտ հա-
մարեց հատուկ կոչով դիմել Արեւելի ժողովուրդներին,
առաջարկելով անչեղ կերպով հետեւել, վորպեսզի կյան-
քում կիրարկվեն կանանց իրավունքները սոցալտանող
սրենքները, կովել կնոջ ստրկացման բոլոր տեսակների
դեմ և միջոցներ ձեռք տանել նրանց հատարական ու
քաղաքական կյանքին մասնակից դարձնելու համար :

Նկատի ունենալով այդ ակտի հակադասական նշանա-
կությունը, բերենք նրա բովանդակությունը. —

Հովանքները մեծ հեղափոխությունը, — առված
և այդ կոչի մեջ, — մոխնչացրեց ցարի, կապիտալիստնե-
րի, բեյերի (կուլակների) իշխանությունը և ազատա-
շրջից խորհրդային Արեւելի ճնշված ժողովուրդներին

աղբային ճնշումից: Բանվորա-գյուղացիական իշխա-
նությունը մաքրեց ժողովուրդների յեղբայրական հա-
մագործակցութեան ճանապարհը և նրանց համախմբեց՝
կազմելով ԽՍՀ Միութեան:

Հետեւելով ճնշված ժողովուրդների մեծ առաջնորդ
և բարեկամ Լենինի ավանդներին, խորհրդային իշխա-
նությունը նպատակ և դրել բարձրացնել, զարթեցնել
աշխատավոր բնակչութեան ամենից ավելի ստրկացած
տարրերին—Արեւելքի աշխատավորուհիների բազմամի-
լիոն մասսային և նրանց մասնակից դարձնել նոր կյան-
քի կառուցման գործին:

Խորհուրդների հանրապետութեանը դեռ Հոկտեմ-
բերյան հեղափոխութեան որերին հռչակեց կոչ լիա-
կատար ազատագրութեան լուսնագր: Դանդաղ, սակայն
անչեղ կերպով բանվորա-գյուղացիական կառավարու-
թյունը վերջին տարիների ընթացքում գործնական մի-
ջոցներով իրականացրեց կանանց փաստական իրավա-
հավասարութեանը:

Հեղափոխութեան ազատագրական աղլեցութեան
տակ արդեն շարժվել են արեւելյան ժողովուրդները կին
մասսաները, միլիոնավոր աշխատավորների առաջ խոն-
դիր և զբված ամեն կերպ աջակցել և ուժանդակել կոչ
ազատագրութեան դործին:

Սակայն, կենցաղային և կրօնական նախապաշար-
մունքները (սովորույթի իրավունք, աղաթ, շարիաթ),
վորոնք առանձին ուժով ստրկացնում են Արեւելքի ժո-
ղովուրդների կանանց, դժվարացրել և դժվարացնում
են Արեւելքի աշխատավորուհու ազատագրութեան
դործը:

Արեւելքի կոչը վերջնականապես ազատագրելու
համար անհրաժեշտ է նրա ազատագրութեան դործին
մասնակից դարձնել Արեւելքի ժողովուրդների լայն մաս-
սաներին: Ուստի, ԽՍՀՄ Կենտգործկոմը անհրաժեշտ է
համարում աղբային հանրապետութեանների և ինքնա-
վար մարզերի ամբողջ բնակչութեան ուղարկութեանը
հրավերել այն բանի վրա, վոր մինչև այժմ դեռ ուղբեկ
ու թուրք, զրգրդ ու կալմիկ, թուրքմեն ու մոնղոլ,
յակուտ ու բուրիաթ և խորհրդային արեւելքի մյուս կա-
նայք չեն ազատագրված դարավոր ճնշումից, վորը
հիմնված է հին սովորույթների վրա, և բավարար չա-
փով չեն դրսևված խորհրդային պետութեան կառու-
յութների շարքերը:

ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի նախադասութեանը կոչ է
անում խորհրդային Արեւելքի բոլոր աղլեցութեանների
աշխատավորներին անչեղ հետեւել, վորպեսզի կյանքում
կիրարկվեն այն որենքները, վորոնք պաշտպանում են
կոչ իրավունքները, պայքարել նրա ստրկացման բոլոր
ձևերի դեմ և ձեռք առնել բոլոր միջոցները Արեւելքի
աշխատավորուհուն մասնակից անելու հասարակական
ու քաղաքական կյանքին՝ պետական աշխատանքի բոլոր
առողջամեններում:

ԽՍՀՄ Կենտգործկոմի նախադասութեանը, ցանկա-
նալով ոգնել Արեւելքի ճնշված կոչը իր ազատագրու-
թեան համար մղվող պայքարում, անհրաժեշտ է հա-
մարում նորից հիշեցնել ու բացատրել Արեւելքի կոչը
այն իրավունքները, վորոնք տրված են յեղի նրան դեռ-
ևս Հոկտեմբերյան մեծ հեղափոխութեան առաջին որե-
րին և հետագայում ձեռնկերպիւ են խորհրդային ո-
րենագրութեամբ:

կը շարժուի Սահմանադրութեան համաձայն Արեւելքի կիներ վանելու և խորհրդային իշխանութեան բոլոր մարմիններէ մեջ ընտրելու և ընտրվելու իրաւունք, բացառութեան չեն կազմում նույնիսկ ամենաբարձր պետական հիմնարկութեանները: Աշխատավոր կիներ պետք և ոգտապարծի աշխարհային իրաւունքը, նա պետք և մասնակցի խորհուրդներէ բնորոշութեան և ակտիվ կերպով աշխատի աշխարհային բոլոր կազմակերպութեաններում, վերջնականապէս կը ընտրվի նա:

Արեւելքի կիներ տղամարդկանց հետ համապարփաբար վաճակում և քաղաքացիական բոլոր իրաւունքները և կրում և Քաղաքացիական Որեւնադրում սահմանված պարտականութեանները: Նրան իրաւունք և արժեք տղատ կերպով իր համար աշխատի կամ աշխատողներն ու արհեստը ընտրելու, գույք ձեռք բերելու և ստանալու և որեւէքով սահմանված պարտաւորութեանները հանձն առնելու:

Որեւնքը խիստ կերպով պատժում և աշխարհային անարդարացի, վերջնական թվում նաեւ մերձավոր ազգակիցներին, վերջնական կիներ հարկադրում են ամուսնանալու իր կամքի հակառակ կամ նախքան չափահաս դառնալը:

Որեւնքը նմանապէս պատժում և կիներ հետ ամուսնանալու նպատակով նրան վախճանողին, գլխաւոր (չտալիս) տալիս, մի քանի կիներ անողներին և աշխարհային յերեւելքները կիներ դարձնելու ճշման մեղադրութեան են, վերջնական արդեւ են հանդիսանում նրա կուլտուրական ու քաղաքական դարգացման և առաջադիմութեան գործում:

Բուրժուական որեւէքը խորութեան և գնում որի-

նական և տղտընի դաւաններէ միջեւ խորհրդային իշխանութեանը, վերջ տալով աշխարհային խորութեանը, բոլոր դաւաններին համապարփաբար իրաւունք և տալիս, իսկ կիներ իրաւունք և վերապահում յերեւելք հորից նյութական ապահովութեան պահանջելու, անկախ աշխատանքից, թե աշխարհային տղտաւորված կամ չտղտաւորված ամուսնութեանից և ծնել, թե պատահական կենակցութեանից:

Միաժամանակ, ցանկանալով ուղիւթեան դաւ Արեւելքի կիներ իր դաւաններին խնամելու գործում և մայրերի տղտընութեանը պահպանելու նպատակով խորհրդային իշխանութեանը ազգային հանրապետութեաններին ու մարդերին բնակչութեանը կոչ և անում կազմակերպելու մոր և մանկան տներ, մսուրներ, մանկատներ, դպրոցներ, մանկաբարձական կայաններ և աշխարհային և յերեւելք պահպանել, պետական բոլոր մարմիններին միջոցով ամեն կերպ աջակցելով ու ուժանդակելով նրանց:

Կազմակերպելով բնակչութեան մայրերին լեղով դատարանային դպրոցներին ու կրթական աշխարհային հիմնարկներին ցանց, խորհրդային իշխանութեանը կոչ և անում ազգային հանրապետութեաններին ու մարդերին բնիկ ազգաբնակչութեանը՝ յերեւելք սերունդը դաստիարակել կանանց տղատաւորական պայքարի վողով և ազգիկներին տղաներին հետ համապարփաբար տալ ընդհանուր պրոֆեսիոնալ դպրոցներ, մասնակից դարձնել աւելումներին և կրթական աշխարհային հիմնարկներին, ինչպէս նաեւ պիտեւրական ու պատանեկական կազմակերպութեաններին աշխատանքներին:

Ընդունելով, վոր կնոջ լիակատար ոգոտագրությունը, հնարաւոր եւ միայն նրա տնտեսապէս անկախ լինելու դեպքում, խորհրդային իշխանությունը կոչ եւ անում տեղական հասարակական կազմակերպություններին եւ ավելի մեծ չափերով կանոնաց դրամիւս արտադրական արտաւարկների եւ տեղական արդյունաբերական ձեռնարկությունների մեջ:

Խորհրդային իշխանության մարմինները ամբողջ դիտակից բնակչության աջակցութեամբ պետք եւ ոգնեն աշխատավորութեան, վորպէսզի նա դառնա խորհուրդների ու գործկոմների, արհեստակցական ու կոոպերատիւ կազմակերպությունների, փոխօգնութեան կոմիտեների եւ հասարակական այլ կազմակերպությունների աւելի անդամ եւ հնարաւորութեան ստանալ, վորպէս դատավոր, ժողատենակալ, դատապաշտպաններին կայլեզիայի անդամ կամ դատախազ, մասնակցութեան ունենալու կնոջ իրավական դրութեանը վերաբերող հարցերի լուծման մեջ:

ԽՍՀՄ կենտրոնացնում է նախադասութեանը ստանդարտում եւ բոլոր մարմիններին լայն չափերով իրաւեկ դարձնել ազգային հանրապետութեանների ու մարզերի կանոնաց այն իրաւունքների մասին, վոր հակամբերյան հեղափոխութեանը տիւ եւ նրանց, այլ եւ այն մասին, թե ինչ ձեռք պետք եւ պայքարել այդ իրաւունքները խախտողների դեմ, համաձայն խորհրդային սրենքների. (ԽՍՀՄ Որ. Ժող. 1925 թ. № 9):

Այսպիսով, հին կենցաղի մնացորդները դեմ միմիայն պայքարը կուսակցական մարմինների եւ խորհրդային իշխանութեան հերթական անելիքն եւ: Վերջան աշխատ-

տալոր մասնակցութեանը շուտ ազատագրվեն ցեղական-բնական հին հարաբերութեաններից, հին կենցաղի մնացորդներից, այնքան ավելի մեծ հաջողութեամբ ներքանք տալ կը շարժվեն սոցիալիստական շինարարութեան ուղիով:

Այս բոլորի մեջ մենք կանգ կառնենք հին կենցաղի այն մնացորդների վրա, վորոնք գոյութեան ունեն մեղաւնում—Հայաստանում, ինչպէս նաեւ այն միջոցների վրա, վորոնց նպատակն եւ վերացնել այդ մեղացորդները:

Խորհրդային իշխանութեանը Հայաստանում այդ յերեւոյթների դեմ պայքարում եւ մի կողմից՝ բրեւեան ներգործութեան միջոցներով, յերբ կենցաղային հանցանքները արդեն կատարված են, մյուս կողմից՝ կուլտուրական-սոցիալական միջոցներով, այսինքն՝ միջոցներ եւ ձեռք տանում կնոջ կուլտուրական մտկարգակը բարձրացնելու, ինչպէս նաեւ նրա նյութական դրութեանը բարելավելու համար:

Ա. ԿԵՆՑԱԳԱՅԻՆ ՀԱՆՑԱՆՔՆԵՐ.

Ի. Կնոջը՝ նրա կամքին հակառակ հետն ամուսնանալու նպատակով առեւանգելու (փախցնելու) համար կիրառվում եւ ազատութեանից զրկել միևնչեք երկու տաքի ժամանակով:

Սոցիալական պաշտպանութեան նույն միջոցներն են կիրառվում նաեւ մեղաւակիցների նկատմամբ. (ՀՍԽՀ Քրեական Որենք. 188 հոդով):

Միևնչեք այժմ ՀՍԽՀ հանրապետութեան սահմաններում բնակվող քուրդ, թուրք, յեզիդ եւ մասամբ նաեւ հայ բնակչութեան մեջ գոյութեան ունի տեղական սո-

փորություն, փորի համաձայն կանանց առեանդում են, ալիքնքն՝ փախցնում են նրա կամքի հակառակ հեռանալուն համար:

Խորհրդային իշխանությունը, նկատի ունենալով, փոր ալք յերեւելթը տարածված է գյուղական կյանքում, խոտորեն պաշարում է նրա դեմ. կույտուրա-կան-կրթական միջոցների հետ միաժամանակ իշխանությունը սոցիալական պաշտպանության միջոցներ է կիրարկում կնոջ փախցնողի նկատմամբ:

Դեռ ևս 1927 թ. Հ. Ս. Խ. Հ. Կենտգործկոմը Քրեական Որենսդրքի մեջ մտցրեց հատուկ հոդված, փորի համաձայն ալիքնքն, փորոնք կնոջ փախցնում են հակառակ նրա կամքի հեռանալուն համար, յենթարկվում են ազատազրկության մինչև յերկու տարի ժամանակով: Այս որենքը հրատարակելուց առաջ ել մեր գաղափարները առիթ ունեցին պաշարելու կանանց առեանդելու յերեւելթի դեմ, և փախցնողներին համարում էլին փորակա կնոջը բռնությամբ և ապրիներտոր ազատությունից զրկողներ, նրանց յենթարկելով ազատազրկության մինչև մեկ տարի ժամանակով: Պետք է նշել նաև ալիք հանդամանքը, փոր դատարանը, նպատակ ունենալով պաշտպանելու կնոջ ազատությունը և պաշարելով վերահիշյալ յերեւելթի դեմ, չեք կարող նկատի չունենալ այս հարցի նաև կենցաղային կողմը: Քիչ չեք պատահում, յերբ փախցնելը միայն ձեռքի բնույթ էր կրում և փառսորեն ուղղված էր լինում ծրնողների դեմ, փորոնք չեյին կամենում համաձայնություն տալ իրենց աղջկա ամուսնությանը փախցնողի հետ: Այսպիսի դեպքերում նպատակահարմար չեք լինի

քրեական գործ սկսել կնոջը փախցնողի դեմ, քանի փոր կինը փառսորեն համաձայն էր ամուսնանալու իրեն փախցնողի հետ: Ընդհակառակը, ալիք դեպքում, յերբ իսկապես բռնություն էր կատարվում փախցնած կնոջ կամքի և անձի դեմ, թեկուզ ծնողները համաձայն լինեյին հաշտվելու առեանդման փառսի հետ՝ ամուսնության միջոցով ձեռնարկելով կատարված դեպքը, գաղափարն էր քրեական գործ էր սկսում փախցնողի դեմ, և գաղափարն էր չեղադրական բնույթ էլին կրում աղտոցիայի նպատակով:

Իրենք—գյուղացիները և գեղջկուհիները մասնակցում էլին ալք գաղափարություններին, փորակա ժողովրդական առեանակալներ, իսկ հատարակական կազմակերպությունները իրենց կողմից նշանակում էլին հատարակական ամբաստանողներ (մեղադրողներ). գաղափարն էլին միայն հայտարարվում, ալք և բացատրվում էլին մասաներին: Դատարանները սոցիալական պաշտպանության միջոց բնորոշիս նկատի էլին ունենում ալիք հանդամանքը, թե փախցնելուց հետո կինը յենթարկվել է բռնարարման, թե վաճ. բռնարարման դեպքում կիրարկվում էլին նաև ալիք համարատախան որենքները, փորոնք համաձայն պատտ-խանապարկության և յենթարկվում այս կամ ալիք հանդամանքներում կնոջ հետ սեռական հարաբերություն ունեցողները:

Սոցիալական պաշտպանության նույն միջոցները կիրարկվում են նաև հանցագործության մասնակիցների վերաբերմամբ. մասնակից (զրկիչ և ոժանդակիչ) են համարվում ալիք անձինք, փորոնք իրենց խորհուրդի-

բով, ցուցումներով, միջոցներ տրամադրելով և արգելքները վերացնելով աջակցում են և նպաստում հանրապետութիւնը գլուխ բերելուն և հանցավորին կամ հանցանքի հետքերը թաղցնելուն:

II. Ծնողների, խնամակալների կամ ազգականների կողմից ամուսնական տարիքի հասած կնոջը իր կամքին հակառակ ամուսնանալուն բռնադատելու համար կիրառվում է ազատութունից զրկելը մինչև յերկու տարի ժամանակով:

(ԲՐ. ՈՐ. 189 ՀՈԴՎԱՄԻ)

Ամուսնական տարիքի հասած աղջիկներին նրանց կամքին հակառակ ամուսնացնելու սովորութիւնը մինչև այժմ եւ գոյութիւն ունի թուրքերի, քրդերի, աւարիների, չեչիդների, իսկ մի քանի կուլաուրապետ հեռամնաց չըջաններում (Դարալագյաղ, Շամչաղին, Արարան և այլն)—նաեւ հայերի մեջ: Այս յերեւոյթը այն հին կենցաղի մնացորդն է, յերկնոջ ծնողները, խնամակալները կամ ազգականները, ինչպէս կամենում, այնպէս եւ վարվում էին նրա հետ, ամուսնացնում եւ յին նրան՝ ում հետ իրենք ելին ցանկանում, նշույթական չափ ստանալով աղջկայի հարկադրական ամուսնութիւնից:

Այսօրդային իշխանութիւնը, վարք թե ամուսնական և թե բնականական աստղարկում կնոջը համապատասխան և տղամարդու հետ, պայքարում և վերահիշյալ յերեւոյթների դեմ. հետապնդում և այն անձանց, վարենք կնոջը զրկում են իր համար ազատ կերպով փոստացու քնարելու հնարավորութիւնից, վարենք դրանով կնոջը գնում են անհամար և սարկական փխտակի մեջ:

III. Արբուեփի չհասած արական կամ իգական սեռի անձի հետ ամուսնանալու համար, կամ յեթե այդ ամուսնութեանը բռնադատում են ծնողները, խնամակալները կամ ազգականները, կիրառվում են—

այս Որենագրքի 177 հոդվածի 1 և 2 մասերով և 178 հոդվածով նախատեսված սոցիալական պաշտպանութիւն միջոցները (Քրեական Որենագրքի 190 հոդված):

(Քրեական Որենագրքի 177 հոդվածի 1 մասը նախատեսում է ազատութիւնից զրկելը մինչև ութ տարի ժամանակով, իսկ 177 հոդվածի 2 մասը և 178 հոդվածը նախատեսում են ազատութիւնից զրկելը մինչև հինգ տարի ժամանակով):

Մեր օրերը այսպիսի արարքների համար պատասխանատուութիւն և յենթարկում վուշ միայն արբուեփի հասած անձի հետ ամուսնացողներին, այլ նաեւ վուքրահասակ անձի ծնողներին, խնամակալներին կամ ազգականներին, վարչական մեղսակիցներ:

ՀԱՅ Եւ Ամուսնութեան, բնականիքի և խնամակալութեան օրենագրքի համաձայն ամուսնական հասակը տրգամարդկանց համար սահմանված է 18 տարին, իսկ կանանց համար—16 տարին: Ամուսնական այս տարիքը համապատասխանում է մեր յերկրի կենցաղային անտեսական պայմաններին ու միեւնոյն ժամանակ ապահովում, պահպանում և ամուսնացողներին և նրանց անդի առողջութիւնը: Բանն այն է, վար մեր գլուշադիական իրականութեան մեջ, մանավանդ վերջերս, հաճախ են տեղի ունենում վաղ ամուսնութեան գեղեր:

Այս յերևույթը գյուղացիական ծխի մեջ ունի իր անուս-
տական պատճառը: Հայաստանում հոգը սակավ է և
բաժանվում է ծխի անդամների թվի համեմատ: Այս
նպատակով գյուղացիական ծուխը աշխատում է իր ջն-
շերի թիվն ավելացնել, փորպեսպի դրանով մի շնչի հոգ
եւ ավելի ստանա: և ահա, գյուղերում փոքրահասակ
ուղաներին վաղ ամուսնացնում են (տուներ հարս բերե-
լու համար) կամ աղջիկներին մարդու յեն տալիս այն-
պիսի անձանց, փորոնք մտնում են նույն ծխի կաղմի
մեջ, փորպես «անփեսա»: այսպիսով ավելացվում է
ծխի անդամների թիվը:

Այս մի կողմից: Մյուս կողմից՝ գյուղացիական
ծխերը բավականաչափ աշխատող ձևեր չունենալու
դեպքում դարձյալ գիտնում են իրենց փոքրահասակ
ուղաներին ամուսնացնելու միջոցին, փորպեսպի ծխի
կաղմի մեջ մտնող նոր անձը—հարսը, աշխատի անուս-
տության պորձերում:

Այս սովորույթը շատ մեծ չափերով տարածված է
մեր գյուղերում, և այս հոգի վրա շատ ու շատ դեպքե-
րում գյուղացիները իրենց փոքրահասակ ուղանե-
րին (12-14 տար.) ամուսնացնում են չափահաս կանանց
հետ: Այս և ահա վաղ ամուսնությունների ծագումը:
Պարզ է, իհարկե, վոր մեր դատարանները քրեական
ներդործության միջոցներով կտվում են այդ յերևույթի
դեմ, պատասխանատվության յենթարկելով փոքրա-
հասակներին ամուսնացնող և դրանով նրանց Ֆիզիկա-
պես վնասող անձանց: Այսպիսի հանցանք կատարող-
ները յենթարկվում են պատասխանության միջոցի հինգ

ձամ մինչև ութ տարի ժամանակով, նույն պորձի հան-
գամանքներին:

IV. Հարմացուի համար նրա ծնողներին. ազգականնե-
րին կամ բարեկամներին փեսացուի, նրա ծնողների կամ
բարեկամների կողմից դրամով, անասուններով կամ այլ
գույքով կամ քե անձնական աշխատանքով փոխհատու-
ցում տալու համար (դալիմ) կիրարկվում է—

Ազատուրյունից գրկելը մինչև յերկու տարի ժամանա-
կով կամ տուգանք մինչև հինգ հարյուր ռուբլի: Փոխ-
հատուցումը քննդրվելու համար—նույն միջոցները՝ ան-
կախ փոխհատուցումը բռնագրավելուց, և տուգանք
փոխհատուցման չափով:

(Քր. Որ. 191 հոդ.)

Դալիմ տարու սովորությունը գյուղյան ունի
թուրք, քուրդ և յեղիզ բնակչության մեջ: Այս տարբի
համար սոցիալական պաշտպանության միջոց և սոհ-
մանված, նախ, այն պատճառով, վոր դալիմը, փորպես
հարմացուի համար արվող փոխհատուցում, նվաստա-
ցնում է կնոջը, ստորացնում է նրա արժանապատվու-
թյունը, և յերկրորդ՝ դալիմը վերահիշյալ ազգություն-
ների սովորություններից ամենավատթար սոցիալա-
կան չարիքն է, վորովհետև դրամ, անասուն կամ այլ
գույք (դալիմ) ստանալով, աղջիկ ծնողները կամ հա-
րադատները պարտավոր են աղջկանը հակառակ նրա
կամքի ամուսնացնելու յանպիսի այն մարդու հետ,
վորից «դալիմ» ստացել են, և այսպիսով միաժամա-
նակ աղջիկը—հարմացուի դուստրն է յիր ծնողների և
հարազատների անաշխատ յեղանակի աղբյուրը: Ահա
այս պատճառով էլ որենքը թե դալիմ տվողին և թե

առնողին յենթարկում և սոցիալական պաշտպանության միջոցի անկախ այն բանից, թե ինչ ձևով և վճարվում ղալիմը :

Վ. Յերկկնության կամ բազմակնության համար կիրարկվում և պատուրբյունից գրկելը մինչև յերկու տարի ժամանակով կամ տուգանք մինչև հինգ հարյուր ռուբլի :

(Քր. Որ. 192 հոդված)

Յերկկնությունն ու բազմակնությունը Հայաստանում ամենից հաճախ և ամենից ավելի պատահում են մահամեղականների մեջ, վորպես չարխաթի համաձայն կատարված կրոնական ամուսնություններ, պետք և ասել, վոր յերկու կամ ավելի կին պահողները գլխավորապես թուրք, քուրդ և յեզիդ բնակչության հարուստ տարրերն են, այսինքն՝ կուլակները, վորոնք նյութական հնարավորություն ունեն մեկի վոխարեն յերկու և ավելի կին պահելու, և վորոնք սգտվելով հին կարգերի մնացորդ՝ չարխաթից և կրոնից, ստրկացնում են կնոջը իրենց անձնական բախականության համար և տնտեսական նպատակներով :

Յերկկնության դեպքեր լինում են նաև հայերի մեջ, յերբ գյուղացին Զագսի միջոցով ամուսնանալուց և կին առնելուց հետո, իր տնտեսությունը վարելու համար աշխատող ձեռքի կարիք և զգում և այդ նպատակով բաարակուհի յե վարձում և ապա կենակցում և նրա հետ. այսպիսով առաջ և գալիս յերկրորդ փաստական ամուսնությունը :

Այստեղ պետք և հիշել, վոր մեր գատարանները այսպիսի դեպքերում պաշտպանում են և յերկրորդ փաստական կնոջ շահերը, վորի հետ կենակցել և ծխի

այս կամ այն անգամը. թեև առաջին կնոջ (տոմարուղրոված ամուսնություն) գոյության դեպքում յերկրորդ կինը (փաստական ամուսնություն) իրավունք չունի տպրուստի միջոց պահանջելու, սակայն նա կարող և պահանջել, վորպեսզի նրան վճարվի այն աշխատանքի վարձը, վոր նա կատարել և դուրդացիական ծխի մեջ դտնված ժամանակ հողուտ ծխի տնտեսության :

Ընդհանրապես պետք և նկատել, վոր որենքը՝ հետադեղելով այսպիսի կենցաղային հանցանքները, նպատակ ունի քրեական միջոցներ կիրարկելով պայքարել յերկկնության ու բազմակնության դեմ և վերացնել այդ յերեույթը, վոր կնոջ շահադործման մի ձևն և կուլտուրական հետամնացության և հին կարգերի մնացորդների պոյժաններում :

Վ. Արյան վրիժառուքյուն.

Կա նաև մի այլ կենցաղային հանցանք, վորը չի նախատեսված հատուկ որենքներով, — այդ արյան վրիժառության հողի վրա կատարվող սպանությունն և : Արյան վրիժառության սովորությունը թեև այնքան ել տարածված չէ, սակայն դեռ պահպանվում և Հայաստանի մի քանի շրջաններում, ինչպես՝ Զանգիբասար, Վեդիբասար, (Յերևանի դավառ) և այլն, վորտեղ բնակչության մեծ մասը թուրքեր են : Արյան վրիժառության հողի վրա կատարվող սպանությունների հիմք և ծառայում յուրահատուկ կենցաղային մի այլ յերեույթ, վորը կոչվում և «թայֆայականություն» :

Թայֆան կազմվում և մի խումբ ազդականներից, վորոնք կարող են իրենց նյութական դրությամբ բո-

յորովին տարբեր խմբերի պատկանել. թաշփաշի մեջ
կարող են մտնել և՛ հարուստ և՛ միջակ և՛ աղքատ ազ-
գականները. ինամիությունը (կնոջ կողմից) նշանա-
կություն չունի. հաճախ պատահում է, Վուր կինը՝
ամուսնանալով հակառակ թաշփաշին պատկանող այս
կամ այն անձի հետ, կտրում է իր կապերը հարազատ-
ների հետ: Ընդհանրապես թաշփաշի գլուխ կանգնած է
լինում ազգականներից վարեհ հարուստ, անտեսապես
ուժեղ մեկը—կուլակը, վուրը հանդիսանում է թաշ-
փաշի ղեկավարը և վուրդես թե՛ նրա «պատիվը» (նա-
մուսը) պաշտպանողը: Այսպիսով թաշփան, հակառակ
իր անդամների անտեսական տարբեր գրության ներ-
քուստ մի ամբողջություն է կազմում: Այս հանդա-
մանքը անպայման շատ նպաստավոր է թաշփաշի ղե-
կավարների համար, վուրոնք չափազանցում են թաշ-
փան իրենց անձնական նյութական նպատակների հա-
մար: Արյան վրիժառությունը, վուրդես հին կենցաղի
մնացորդ, թաշփաշի ղեկավարների ձեռքին մի ուժեղ
զենք է մասսաների դատակարգային գիտակցությունը
մթաղելու համար:

Մեր գտաարանները այս յերեսյի ղեկ պաշքա-
րելիս համաարապես պատասխանատվության են յեն-
թարկում այն բոլոր անձանց, սվքեր այս կամ այն կերպ
մասնակից են արյան վրիժառության հոգի վրա կա-
տարվող հանցանքներին, այսինքն՝ թե հանցանքը իս-
կապես կատարուցներին և թե զբղիչներին ու ղեկավար-
ներին. ղեկավարների նկատմամբ արևերը, վուրդես
սոցիալական պաշտպանության միջոց նախատեսում
և—աղատադրկություն մինչև տաս տարի ժամանակով:

այսպիսի պատնեթյունները դատարանը համարում է
(վարակում է) վուրդես սուր շարժառիթներիով կատար-
ված պատնեթյուն (Քր. Որ. 162 հոդ.):

Ի հարկե, այս կարգի հանցանքների ղեկ միջոցն
սոցիալական պաշտպանության խնամ միջոցներով պաշ-
քարելը բավական չէ. պետք է ազխտացիան լայն աշ-
խատանք կատարել թաշփաները քանդելու, նրանց
պատկանող չբավոր տարբերի մեջ դատակարգային ղե-
տակցություն դարձեցնելու համար, վուրից հետո
միայն թաշփան, վուրդես գյուղական կյանքի վառ-
թար մի յերեսյի, կամաց—կամաց կլիւանա:

Վերջացնելով կենցաղային հանցանքների վերա-
բերյալ մեր այս զրույցը, անհրաժեշտ ենք համարում
նշել, վուր մեր դատական մարմինները այդ հանցանք-
ների ղեկ կռվելու համար պետք է ալուհետե ևս նման
դատերին ցուցադրական բնույթ տան: Այժմ, յերբ կեն-
ցաղային հանցանքները նախատեսված են ուսանձին ու-
րենքներով, և յերբ այդ գործերը յենթակա յեն ժո-
ղովրդական գտաարաններին, պետք է գտաավարու-
թյունը գտաավարության կենտրոններից փոխա-
դրել գյուղական վարերը: Այս ղեպքում,
բացի նրանից, վուր այդ գտաավարությունը կը
կատարվի գյուղական լայն մասսաների աչքի տակ,
հնարավոր կլինի նաեւ գյուղական հտաարակական ու-
ժերին պաաղորձել այդ գտաավարության ժամանակ
թե վուրդես ժողովրդական տաեաակաեր, և թե վուր-
դես հտաարակական մեղադրուցներ: Այս ձեով կազմա-
կերպված գտաավարությունները շատ մեծ ազխտացիան
նշանակություն կունենան:

Բ. ՀԻՆ ԿԵՆՅԱՂԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ԶԵՌՔ
ԱՌՆՎՈՂ ԿՈՒԼՏՈՒՐ-ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋՈՅՆԵՐԸ.

Ինչպես ասվեց վերևում, հին կենցաղի բացառական մնացորդների զեմ պայքարելու համար կանոնաց ադատադրությունը և քրեական միջոցները բաժանված չեն. պետք է այդ պայքարին մասնակից դարձնել աշխատավորության լայն շերտերին, հասարակական կադմակերպություններին և առաջին հերթին՝ իրենց, աշխատավոր կանանց:

Աշխատավորության լայն մասնակցությունը պետք է ունենա պատահական համար միջոցը գյուղատնտեսության կուլտուր-կրթական սեկցիաներն են, ինչպես նաև աշխատավոր կանանց աշխատանքն ու կենցաղը բարելավող հանձնաժողովները: Այս հանձնաժողովները կազմված են զեմ անցյալ տարի Կենտրոնական (կենտրոնական) և գավառականներին կից (տեղական):

Ինչ անելիքներ ունեն կուլտուր-կրթական սեկցիաները և աշխատավոր կանանց աշխատանքն ու կենցաղը բարելավող հանձնաժողովները հին կենցաղի զեմ պայքարելու գործում և ինչ միջոցներով պետք է իրագործեն նրանք այդ պայքարը: Գյուղատնտեսության կուլտուր-կրթական սեկցիաների աշխատանքներին, բացի խորհուրդների անդամներից, պետք է մասնակցեն նաև լայն մասնակցությունը—գյուղացիներն ու գեղջկուհիները, բաժնեկիցներն ու բաժնեկիցները, կուլակացիական մարմինների, հասարակական կադմակերպությունների (կոոպերացիա, սոցիալիստական կոմիտե և այլն), գործարանային կոմիտեների ներկայա-

յացությունները և այլն: Կուլտուր-կրթական սեկցիաների գլխավոր անելիքն է—բարձրացնել աշխատավոր մասնակցի աշխատելու ձևերը և նրանց դարձնել հին կենցաղի զեմ պայքարելու հեղինակ: Իսկ այս նպատակով կուլտուր-կրթական սեկցիաները պետք է կյանքում կիրառեն այն միջոցները, վերջինս նպատակ ունեն կանոնաց տնտեսական ու իրավական անհավասարության ներքին լիարժեքացում: աշխատելու սեկցիաները նրանց մասնակցի կանոն չեղի պետական և տնտեսական շինարարության աշխատանքներին: Այլ խոսքով ասած՝

ա) կուլտուր-կրթական սեկցիաները պետք է կադմակերպեն պրոֆեսիոնալ գյուղացիներ, աշխատողներ, կուլտուր-կրթական այլ հիմնարկներ և աղջիկներին ու տղաներին միասին տեղավորեն այդ հիմնարկներում:

բ) լայն չափերով աղխադրեն աշխատանք կատարեն հին կենցաղի մնացորդները, այն է՝ բազմակիսության, յերկկիսության, պարիսի, անչափահասների հետ մոտենալու և նման այլ յերեույթների զեմ պայքարելու համար:

գ) նյութական սպասարկություն ցույց տան իրենց տնտեսադրության համար պայքարելու հետևանքով նյութական ծանր կացության մեջ ընկած կանանց, տեղավորելով նրանց ձեռնարկություններում ու հիմնարկներում, կադմակերպելով արտադրական դանդաղ տրամեքներ, արհեստանոցներ և այլն:

Բացի այդ աշխատանքից կուլտուր-կրթական սեկցիաները կոոպերատիվ մարմինների և սոցիալիստական կոմիտեների միջոցով պետք է թելթեացնեն կոոպերացիաները, ստեղծելով աշխատանքի կոլլեկտիվ ձևեր և տարածելով գյուղատնտեսության ու տնտեսադրության

թյան բարեխղճում ձևեր: Անկցիաները պետք է գյու-
ղական վարչերում հաղձակերպեն ու ծավալեն աշխա-
տախոր մասնատներին իրավաբանական սպիտակագույն
ցույց տալու գործը, հատկապես այն շրջաններում,
վերանք հաշվառության հետամնաց են: Անկցիաները
պետք է սերտ կապ հաստատեն համադրատեսիլի բան-
դեղջրած խնդիր, պատգամաբանական ժողովներին և
այլ հաղձակերպությունների հետ, սպասարկողների
նրանց՝ աշխատախորհրդանց շրջանում տարածելու ու
բացատրելու համար խորհրդային այն սրենքները, մո-
րանք վերաբերում են կնոջ, մորական հասարակության
իրավահավասար անդամին՝ իրավունքների պաշտպա-
նությանը:

Հին կենցաղի մնացորդների դեմ պայքարելու գոր-
ծում կուլտ-կրթական աշխատանքը պետք է շարունակվի
աշխատախորհրդանց աշխատանքն ու կենցաղը բարե-
խղճ հանձնաժողովների աշխատանքի հետ:

Այստեղ մենք կանգ չենք առնում այն միջոցներին
միայն, միայն ձևեր են առնում այդ հանձնաժողովները
կնոջ ազատագրության համար միմյուց պայքարի աս-
պարեզում: այդ միջոցները նույն կուլտուր-կրթական
միջոցներն են, միայն կերպարվում են կուլտ-կրթական
անկցիաները:

Միայն այդ անկցիաներին սխառեմատիկ աշխատան-
քը և հասարակական և կուլտկցական հաղձակերպու-
թյուններին, ինչպես նաև խորհրդային մարմիններին ա-
նկցությունը հնարավորություն կանոն կամաց-կամաց
վերացնելու հին կենցաղի մնացորդները և այդ մնա-
ցորդների հետ կապված հանրային գաղաղակալ ա-
րարքները:

ՀԱՅԱՔ ԱՐԴԺՈՂԿՈՍԱՏԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

1. ՀՍԽՀ Սահմանադրություն (մատ. պարզաբ.)
2. Նույնը — Թուրքերեն
3. ա) Կանոնադրություն քաղխորհուրդներին.
բ) Հրահանգ գյուղխորհրդի անդամների իրավունք-
ների և պարտականությունների մասին.
գ) Հրահանգ գյուղխորհրդի սեկյիաների մասին.
դ) Կանոնադրություն գյուղխորհրդի վեբստ. հանձ.
4. Հրահանգ քաղ. և գյուղ. խորհուրդներին բնաբուխություններին
և խորհուրդներին համագումարներ հրավիրելու մասին.
5. Նույնը — Թուրքերեն
6. Նույնը — Կուրդերեն
7. Գյուղխորհուրդներին զատական սեկյիաների մասին (մատ-
չելի պարզաբ.).
8. Գյուղխորհուրդներին իրավունքներն ընդլայնելու մասին
(մատչ. պարզաբ.).
9. Ամուսնություն, ընտանիքի և խնամակալության մասին
մատչ. պարզաբ.).
10. Նոր բնակարանային որենք (մատչ. պարզաբ.).
11. Գյուղխորհուրդների զատական սեկյիաների մասին (Թուրք.).
12. Գյուղխորհուրդների իրավունքներն ընդլայնելու մասին
(մատչ. պարզաբ.) Թուրքերեն.
13. Ամուսնություն, ընտանիքի և խնամակալության Որենա-
գիրք — Թուրքերեն.
14. Մասնավոր բնակարանային շինարարությունը և խորհրդ-
դային որենսդրությունը (մատչ. պարզաբ.).
15. Ով և զատախազը և ինչ աշխատանք և կատարում նա
գյուղում (մատչ. պարզաբ.).
16. Կենցաղային հանցանքները ՀՍԽ Հանրապետության մեջ.
17. Նույնը — Թուրքերեն (մամուլի տակ և).
18. Մամուլի տակ և — Կարմիր բանակայինների և նրանց ըն-
տանիքների արտոնությունների մասին (որ. մատչ. պարզաբ.).